

Література

1. Егорова-Гантман Е. Концепция образа и стереотипа в международных отношениях / Е. Егорова-Гантман, К. Плешаков. // Мировая экономика и международные отношения. – 1988. – № 12. – С. 19–33.

2. Киселев И. Ю. Образы государств в международных отношениях: механизмы трансформации / И. Ю. Киселев. – Полис, 2003. – № 3. – С. 51–57.

3. Оборотов Ю. Н. Образы государств в глобализующемся мире / Ю. Н. Оборотов // Закон и жизнь: Международный научно-практический правовой журнал. – 2004. – № 8. – С. 4–8.

4. Розин В. М. Образ как особенный феномен: его образующие и структурно – содержательная характеристика/ В. М. Розин // Мир психологии. – 2009. – № 4. – С. 30–38.

Ключові слова: аксіологічний підхід, образ держави, ціннісно-нормативна модель.

Ключевые слова: аксиологический подход, образ государства, ценностно-нормативная модель.

Key words: axiological approach, image of the state, value-normative model.

Мішегліна Валерія Миколаївна

Європейський університет

доцент кафедри права, доктор філософії у галузі права (PhD)

ДЕРЖАВНИЙ ГЕРБ УКРАЇНИ ЯК СИМВОЛ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Нові виклики, що постали перед українською державою, військові дії та протидія збройній агресії Російської Федерації проти України, відновлення територіальної цілісності України та забезпечення державного суверенітету України підходів обумовлюють необхідність розробки нових підходів до розуміння поняття «державність» та правового регулювання і охорони державних символів.

У сучасній науці та публіцистиці термін «українська державність» вживається як суто літературна метафора, без означення чіткого змісту. Говорячи про розуміння поняття «державність», слід наголосити на тому, що в політологічній, історичній та юридичній літературі різними авторами термін «державність» використовується по-різному, в деяких контекстах він уживається поряд із поняттям «держава», до

того ж досить часто як синонім. Проте науково-обґрунтоване визначення цього поняття відсутнє в юридичних енциклопедіях, словниках, підручниках та посібниках із теорії держави та права, політології.

Поняттям «державність» найчастіше оперують в історико-правовій літературі, наприклад, щодо історії України, задля того, аби виокремити особливу форму політичної організації суспільства в Україні, або ж для характеристики певних періодів її розвитку. Прикладом цього можуть слугувати фрагменти навчального посібника «Історія держави і права України» за редакцією професора А. С. Чайковського (Київ, Юрінком Інтер, 2000), де, на думку авторів, цілком правомірно наполягають на «українській державності радянських часів в Україні 1920–1930-х рр. та 1945–1991 рр.» [1, с. 359–378].

Зміст державності є значно ширшим порівняно з поняттям «держава». Державність є своєрідним фундаментом, корінням держави, а остання, у свою чергу, є однією із складових – своєрідним вінцем державності.

На наш погляд, сьогодні важливо, щоб у кожного громадянина України було чітке розуміння значення історико-правової та політичної доцільності різних знаків державного суверенітету й державних символів, що змінилися під впливом різних політичних реалій.

Державні символи та атрибути України формувалися протягом тисячоліть і належать до найбагатших та найзмістовніших систем людства.

Узагальнений аналіз змісту поняття «державні символи» дає підстави стверджувати, що це визначені й закріплені на конституційно-правовому рівні офіційні знаки держави, які в лаконічній формі відображають її суверенітет та ідеологію і, як правило, мають етнічно-національне походження [2, с. 110–117].

Ознаки державних символів для узагальнення та правового подання можна розглядати через призму наступної характеристики [2, с. 114]: 1) офіційні знаки держави; 2) лаконічна форма відображення суверенітету та ідеології держави; 3) етнічно-національні витоки державних символів.

Необхідно розуміти, що державні символи уособлюють національний суверенітет, верховенство й незалежність влади в країні, символізують українську державність і конституційні цінності, є показниками самосвідомості, бо формуються у процесі її історичного розвитку, вони висловлюють певну повагу українського народу до своєї держави, здатність сприяти патріотичному вихованню громадян України [3, с. 106].

Таким чином, державні символи – це вищі відзнаки держави, регламентовані в законодавстві країни, офіційні знаки (зображення, предмети) чи звукові вираження, які у стислій формі втілюють одну або декілька ідей політичного або історичного характеру й символізують суверенітет держави [4].

До державних символів, як правило, відносять герб, гімн та прапор держави. У зв'язку з цим зазначимо, що в деяких зарубіжних країнах до державних символів відносять, наприклад, столицю держави (Албанія, Болгарія, Угорщина), національне свято (Албанія, Вірменія, Румунія), державну печатку (Ватикан, Румунія, Словаччина, Чехія). Наприклад, ч. 1 ст. 14 Конституції Чеської Республіки визначає державними символами великий і малий державний герб, державні кольори, державний прапор, штандарт Президента Республіки, державну печатку й державний гімн [5, с. 502; 131].

Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України, які є основою історичної свідомості громадян та процесів державотворення (відповідно до статті 20 Конституції України).

Державний Герб України – це закріплений у законодавстві офіційний умовний (символічний) знак, який через відповідне зображення виражає коло певних ідей політичного характеру та символізує суверенітет України. Згідно з чинним українським законодавством у нашій державі повинні бути малий і великий державні герби. Малий Державний Герб України – Знак Княжої Держави Володимира Великого.

Великий Державний Герб України повинен встановлюватися з урахуванням малого Державного Герба України та герба Війська

Запорізького. Малий Державний Герб України був затверджений Постановою Верховної Ради України «Про Державний Герб України» від 19 лютого 1992 р. № 2137 – XII [217]. Цією постановою було визначено, що малий Державний Герб України – це тризуб кольорового (золотистого) зображення (20:12), розташований на фоні синього кольору (22,5:16) [4].

Тризуб є стародавнім символом, який зустрічався на нашій території з найдавніших часів і шанувався як магічний знак свого роду, оберіг. У вигляді державної символіки він використовувався князями часів Київської Русі, став Державним Гербом УНР, у ХХ ст. як символ репрезентував різні політичні організації. Ставши Державним Гербом сучасної України тризуб символізує тяглість і спадкоємність традицій нашої території.

Державний Герб – це символ, який презентує певну країну як суверенну незалежну державу, офіційна емблема, зображувана на офіційних документах, печатках, грошових знаках держави. У світовій практиці не існує суворої регламентації творення Державного Герба. Практика оформлення Герба спирається на національні традиції, відбиває специфіку геральдичних особливостей розвитку певної країни.

Великий Державний Герб, як правило, існує або в держав з давньою монархічною традицією, або в держав, які історично склалися з кількох самостійних держав, що мали власні, як правило, середньовічні герби. Натомість більшість європейських держав не мають великих гербів. Наприклад, Польща, попри наявність глибокої монархічної традиції має один простий герб, що складається з щита, одного символу (Білий орел увінчаний короною) та трьох кольорів: червоне тло, власне, білий орел та золоті елементи (дзьоб і лапи птаха та корона). Також простий герб має Німеччина, яка утворювалась як союз удільних князівств та досі має федеральний устрій з історичними територіями. Попри те, її герб так само простий і в одному варіанті. Тобто, як бачимо, навіть в ситуації з глибокою європейською традицією чи федеральним устроєм держави часто все одно послуговуються простими гербами в одному варіанті, не розділяючи їх на “великий” та “малий”.

На наш погляд, створення та затвердження великого Державного Герба України є ключовою необхідністю, не тільки тому, що положення статті 20 Конституції України містять імператив, а й через глибоке історичне значення. Вважаємо, що у великому Державному Гербі має бути відображено все те, що визначає соборність України, відображає зв'язок між колишнім, нинішнім та майбутнім поколіннями, є духовним оберегом для багатьох українців.

24 серпня 2021 року Верховна Рада України ухвалила в першому читанні законопроект Президента України «Про великий Державний Герб України» (реєстр. № 5712 від 29.06.2021 р.) [6]. Символічним також є те, що саме в цей день було зроблено перший крок до затвердження великого Державного Герба України – у рік 30-ліття незалежності і 25-ліття Конституції України.

Так, згідно із текстом проекту закону великий Державний Герб України є державним символом України, головним елементом якого є Знак Княжої Держави Володимира Великого (малий Державний Герб України) золотого кольору, розміщений на синьому п'ятисторонньому щиті із заокругленими нижніми бічними кутами із золотою облямівкою; над щитом – зображення великокняжого вінця (корони) Ярослава Мудрого та пурпурово-золотого намету у вигляді рослинного орнаменту. Щит тримають з лівого боку – лев (герб Галицько-Волинського князівства), з правого – воїн-козак із рушницею (герб Війська Запорізького). Під щитом – стрічка із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів. Під стрічкою – два золоті колоски пшениці, переплетені кетягом калини пурпурового кольору зі стилізованим листям пурпурово-золотого кольору. Зображення лева та воїна-козака виконані золотим кольором з елементами пурпурового. Також законопроектом пропонується визначити порядок використання та правового захисту великого Державного Герба України, а також шанування великого Державного Герба України.

Водночас, з точки зору необхідності дотримання принципу системності законодавчого регулювання більш правильним, на наш погляд, було б розробити і прийняти єдиний закон, який встановлював би опис і порядок використання всіх державних символів України. На нашу думку, питання опису та використання Державного Прапора

України, Державного Герба України і Державного Гімну України є однорідними як за своєю правовою природою та характером регулювання, так і за процедурою прийняття.

Прийняття ж даного законопроекту, на наш погляд, лише незначною мірою вплине на вирішення проблеми законодавчого регулювання питань використання державних символів України. Тому першочерговим завданням, на нашу думку, є вдосконалення законодавства України в цій частині шляхом законодавчої деталізації всіх без виключення процедурних моментів застосування державних символів, а також закріплення правового режиму, статусу та призначення тих символів, яких досі немає.

Література

1. Історія держави і права України: навч. посіб. / За ред. А. С. Чайковського. Київ, 2000. С. 359–378.
2. Шаптала Н. До питання про конституційно-правове регулювання державних символів України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2012. № 2. С. 110–117.
3. Конституція України: наук.-практ. комент. / [редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін.]; Нац. акад. прав. наук України. [2-ге вид., переробл. і допов.]. Харків: Право, 2011. 1128 с.
4. Кушніренко О. Г., Кузнєцов І. А. Проблеми законодавчого закріплення, використання та охорони державних символів України: конституційно-правовий аспект. *Теорія та практика правознавства*: електрон. наук. фахове вид. Нац. ун-ту «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2011. Вип. 1. URL: http://nauka.nulau.org.ua/download/el_zbirnik/1/Kushnirenko.pdf.
5. Конституции государств Европы / под. общ. ред. Л. А. Окунькова. М.: НОРМА, 2001. Т. 1. 824 с.
6. Про великий Державний Герб України: проект закону. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72366.

Ключові слова: держава, державність, державні символи, великий Державний Герб, суспільство, національна свідомість, правова свідомість.

Ключевые слова: государство, государственность, государственные символы, большой Государственный Герб, общество, национальное сознание, правовое сознание.

Key words: state, statehood, state symbols, the Great State Emblem, society, national consciousness, legal consciousness.